

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus I. Pro dicendorum intelligentia aliqua prænotantur, & exponuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

rum, quibus Auctores illi moventur ad eam opinionem docendam. Non loquimur de rusticis, & imperitis, qui nequeunt per se ipsos rationum momenta librare; de his enim hominibus dicetur alibi, quomodo se gerere debeant. Itaque universalis Recentiorum assertio non solum falsa est, sed etiam (quod est plane mirabile) omnino vera, quin & evidens est, idque in ipsorum etiam Recentiorum principiis, assertio universalis eorum assertioni contraria.

59. Illatio ex dictis est manifestata, non solum absolute, sed etiam in principiis Recentium Probabilistarum. Porro secundum ipsos nulla prorsus opinio negans legis obligationem, sufficit ad honeste operandum, nisi fuerit directe certo, & evidenter probabilis; quod, ut principium certum in via Probabilistarum, Terillus passim supponit, & statuit, & firmius adhuc nunc a Pro-

babilistis tenetur; neque enim aliter declinari posse arbitrantur fulmen Pontificiae sententiae, quod benignam sententiam videbatur saltem afflasce, dum ann. 1679. Innocentius XI. sententiam benignissimam, quae docebat universaliter licitum usum cuiusvis opinionis, tenuiter etiam probabilis, cum aliis 64. publico Decreto confixit. At nulla opinio, ex eo praecise quod doceatur a multis, & gravibus Auctoribus, est certo, & evidenter, immo nec vere probabilis; potest nanque contingere, uti non raro de facto contigit, ut sit, non modo falsa, sed etiam improbabilis, & damnatione digna, ut manifeste constat ex dictis. Igitur nulla opinio, eo praecise quod doceatur a multis, & gravibus Auctoribus, est regula sufficiens ad operandum; quae est assertio contraria (& evidens, etiam ad homines) assertioni communi recentium Probabilistarum.

CONTROVERSIA QUARTA.

Utrum opinio gravium Doctorum stans pro libertate contra legem, saltem quando est probabilis, licet aequae tantum, aut minus, quam opinio contraria legem propugnans, sit regula honestatis moralis? Ubi multis praemissis pro recta intelligentia, & resolutione quaestionis, refertur duplex Probabilistarum opinio, quae late postmodum impugnanda deseritur.

1. **H**aec potissima est totius nostri Operis controversia, in cuius vera resolutione haud minoris momenti negotium vertitur, quam animarum ipsa salus aeterna: ut merito proinde non segniter, sed totis prorsus ingenii viribus, totisque mentis nostrae conatibus divinae gratiae auxilio munitis, incumbere cuncti debeamus, quovis deposito contentionis affectu, in tantae veritatis accuratissimam, ac sincerissimam inquisitionem. Ut vero resolutio, quae ad omnes pertinet, omnibus, si fieri potest, facilis, ac pervia reddatur, operae pretium sit in ipso huius disputationis ingressu genuinam terminorum in hac materia magis frequentium significationem exponere, & quaedam notabilia praemittere in eundem scopum conducuntia, ut proprium tandem, atque legitimum aperiatur quaestionis sensum.

ARTICULUS I.

Pro dicendorum intelligentia aliqua praenotantur, & exponuntur.

2. **H**abemus jam ex duplici probationem existimationem, vel opinionem nostram, de alicujus actionis honesta-

state: item non quamcunque opinionem unius, vel multorum gravium Auctorum, esse regulam honestatis moralis, sive, quod idem est, sufficere ad honestè operandum. Modò ulterius inquirimus, quid sit dicendum, quando opinio gravium Auctorum, licet sit minus tuta, est tamen absolutè probabilis; non tamen magis, sed vel æquè, vel minus, quàm opinio opposita tutior. Pro cuius controversiæ faciliori, ac clariori resolutione sequentia breviter prænotanda sunt.

3. Et in primis quid sit, & quod duplex, regula honestatis moralis; in quo consistat ipsius restructio, & unde tandem sit desumenda; quid sit honestas, vel inhonestas actionis humanæ, & moralis; de qua honestatis regula procedat controversia nostra, & qua ratione regula formalis, ac proxima, de qua tandem tota lis est, cum ipsa conscientia recurrit: hæc, inquam, omnia patent ex prima controversia. Divisiones verò conscientiæ, & alia multa ad illas spectantia, quæ necessaria modò non sunt, & expeditum cursum disputationis alieno tempore præmaturata confunderent, opportuno in loco tractabimus. His ergo prætermittis.

4. Notandum primò est, probabile, latissimè sumptum, esse quidquid, ut verum, ab intellectu probari potest, nimirum enuntiarum per enuntiationem incertam, seu per iudicium opinativum: quo sensu omnis opinio probabilis dicenda est; nanque probabile in hac latitudine in idem recidit cum opinabili. Cæterum in præsentem probabile, & opinio probabilis, in strictiori sensu accipiuntur. Nominem ergo opinionis probabilis significatur iudicium intellectus non prorsus certum, sed verè opinativum, quo enuntiantur, objectum honestum esse, vel inhonestum, seu, quod eodem redit, esse, aut non esse lege prohibitum, idque non temerè, aut præcipitanter, sed ex aliquo digno, sufficientique fundamen-

to. Si fundamentum desumptum sit ex objecto ipso, aut ex propriis ipsius circumstantiis, tunc iudicium vocatur probabile ab intrinseco: si verò unice ex auctoritate alicujus, aut plurium gravium Auctorum, dicitur ab extrinseco probabile: si denique ex capite utroque, probabile tunc erit ab intrinseco, simul & ab extrinseco. Utraque autem hæc probabilitas aliis nominibus, & satis congruis, appellari consuevit *authentica*, vel *rationalis*.

5. Notandum secundò, consultò dictum esse, *iudicium non prorsus certum, sed verè opinativum*; modò enim non loquimur de probabili in sensu præcisivo, seu positivo tantum, prout scilicet dicit positivam, & veram dignitatem approbationis, præscindendo à iudicii incertitudine, vel certitudine (quo sensu, quod est certum, aut evidens, maximè probabile est) sed probabile accipimus, prout dicit dignitatem prædictam, cum exclusionem tamen absolutam, & perfectam certitudinis.

6. Notandum tertio, denominationem *probabilis*, si rigorosè loqui velimus, primariò, & principaliter cadere supra objectum, & ex ipso refundi secundariò, & minus principaliter in actum. Certè probabile simpliciter dictum nihil est aliud, quam, quod probari potest, aut debet, seu, quod dignum est, ut probetur per actuale iudicium intellectus, quod est ipsa actualis probatio; sicut amabile, vel visibile, est quod videri, aut amari potest per amorem, aut visionem actuale: quod verò ab intellectu per actuale iudicium probatur, aut probari potest, non est iudicium ipsum, ut tale, sed objectum potius ipsius. Ut tale, inquam; nam si consideretur, quatenus est objectum alterius iudicii reflexi, per quod cognoscitur probabiliter, tunc de iudicio ipso directo eodem modo loquendum est, ac de aliis objectis probabilibus.

7. Objectum ergo se habet ut
su-

subjectum, supra quod cadit denominatio *probabilis*; iudicium verò est forma illius denominationis: sicut in physicis paries, exempli gratia, est subjectum dealbabile, vel dealbatum; albedo autem non est alba simpliciter, sed forma dealbans parietem. Denique opinio nostra, vel iudicium probabile appellatur, quatenus respicit objectum probabile: unde denominatio est in objecto quasi passivè, in actu verò velut activè. Actus ergo, si propriè loquendum esset, non tam probabilis absolute, quam probativus dici deberet. Uti tamen jam habet, ut sine restrictione probabilis dicatur, quod certè parum refert, dummodò clarè constet, quid per hanc vocem significemus.

8. Notandum quartò, opinionem faventem humanæ libertati, appellari benignam, quia liberat ab onere servandi legem; eam verò, quæ legis obligationem tueretur, rigidam appellari, juxta communem loquendi usum à Probabilistis investum. An jure, vel injuria, non disputo. Hoc unum certum, veram benignitatem non ex commoditate, vel indulgentia, sed ex vera, & non apparenti utilitate mensurandam esse: nihil autem reverà nobis utilius lege divina, & onere ejus, attestante Regio Propheta, *Bonum mihi lex oris tui super millia auri, & argenti*.

9. Rursus aliis nominibus opinio stans pro lege dicitur turior, quæ favet libertati, minus tuta, vocatur: ubi, etsi voces comparativum sonent, re tamen ipsa non nisi positivum significatum habent; sola enim opinio, quæ militat pro lege, tuta est, quippe quæ sola liberat ab omni peccandi periculo; opinio verò favens libertati, affert secum periculum peccandi materialiter saltem, unde simpliciter tuta esse non potest. Exempli gratia: opinio, quæ docet, acceptum propter lucrum cessans, omninò restituendum esse, sine ullo periculo peccandi accipitur: opinio verò negans in hoc casu obligatio-

nem restituendi, exponit operantem periculo violandi saltem materialiter legem.

10. Cæterum Recentiores communiter jam dicunt, hanc divisionem esse de subjecto non supponente; quia nulla est opinio verè probabilis in sensu suo, quæ minus tuta re ipsa sit; opinio nanque favens libertati, si semel sit probabilis, est tutissima, non minus, quam opposita legem propugnans (quin etiam magis, si Deo placet, ut multi Caramueli subscribentes ex Recentioribus intrepidè ajunt) quippe quæ excludit omne prorsus periculum peccandi imputabiliter, seu formaliter: non est autem possibilis major securitas, quam quæ nullum periculum secum admittit. Ubi nota modestiam, & animi moderationem, nempe, quo loco sententiam nostram sententiæ suæ contradicentem, hi Theologi benigni reponant, & memor esto, dum eorum querelas de Auctoribus nostris audieris.

11. Nunc verò, si rogentur, quid de periculo peccandi materialiter, & violandi re ipsa legem? Ajunt intrepidissimè, verum esse, quòd opinio benigna ejusmodi periculum non arceat, immò valdè frequenter (quin & frequentius, si sit minus probabilis) conjungatur re ipsa cum violatione materiali legis: sed violationem istam nihil mali esse, nihil nobis nocere, neque periculum ejus curandum in terminis suæ sententiæ. Ita ipsi: num satis piè, & acurè, judicent alii nobis prudentiores. Id cunctis verè piis, & cautis, compertum esse debet, nempe, ut omne periculum violandi materialiter legem, non transeat in periculum peccandi, etiam formaliter, immò, ut non sit formale peccatum, violatio materialis divinæ legis non modò nihili facienda non est, sed potiùs vehementer timenda, atque pro viribus semper viranda. Verum hoc aliàs.

Modò autem sufficiat breviter adnotasse, in quo sensu divisio ista, quæ

quæ à præcedenti solis vocibus differt, communiter recepta sit. Utraque verò secundum omnes est purè materialis, quippè quæ neque dividat opinionem probabilem, neque probabile formaliter acceptum, sed ipsius materiam tantum.

12. Unde facilè colliges, probabile, seu probabilius, immeritò ab aliquibus imperitis confundi cum tutiori, vel minus tuto, cum prorsus ab illo præscindat. Utique omnis opinio stans pro lege contra libertatem, est eò ipso tutior (ut supponimus cum prudentioribus Probabilistis) utpotè magis distans à peccandi periculo: at non est necessariò probabilior, sed potest esse minus probabilis, aut etiam improbabilis omninò, si nimirum sit destituta sufficientibus fundamentis, quibus movere possit ad prudentem assensum: quo casu opinio opposita erit magis, aut unice probabilis, non tamen tutior, sed potiùs minus tuta, utpote minus à peccato remota; cuius rei obvia sunt exempla.

13. Notandum quintò, celebrem esse, & usitatissimam divisionem opinionis probabilis in probabilem solùm speculative, & speculative, simul & practicè. Quæ divisio, si dividat opinionem universalius sumptam, & ut abstrahit à materia morali, antiquissima est, & à sæculis ubique recepta, juxta celebrem divisionem scientiæ, in speculativam, & practicam, sive in activam, quæ practica est, & in purè contemplativam, quæ speculativa appellatur. Si verò sermo sit de opinione tantum morali, & in sensu superiùs insinuato, primus divisionis Inventor videtur fuisse Cajetanus, quem Navarrus deinde secutus est. Sed nihil jam frequentius apud modernos Probabilistas, qui nihil ferè expediunt, nisi sub distinctione *speculative*, vel *practicæ*, & nihil non per illam expediunt.

14. Est autem apud ipsos opinio speculative probabilis, quæ re-

spicit moralem actionem secundum se, & abstractam à suis specialibus, vel ab aliqua saltem particulari circumstantia: practicè verò probabilis est, quæ proponit objectum ut subest suis omnibus circumstantiis particularibus; agere nanque non est abstractè, sed sub omnibus circumstantiis. Hinc, cum sæpe contingat, ut objectum abstractè, & secundum se licitum, ex adventu alicujus circumstantiæ particularis fiat illicitum, vel è contra, fieri quoque potest, ut opinio, quæ erat speculative probabilis, practicè improbabilis sit. Atque hæc est inter Recentiores communis divisionis explicatio.

15. Hanc tamen divisionem, & explicationem ipsius, jam pridem P. Vazquez acriter impugnaverat, post Cordubam, quem ipse laudat, & refert; & alii deinde post ipsum. Sanè, quæ Recentiores significare volunt, vera reipsa sunt secundum intentionem ipsorum: termini tamen, quibus utuntur, valde sunt improprii. Videatur, si libuerit, ipse Vazquez; nos enim hic consuetos eorum terminos referimus, non impugnamus. Quid verò sit absolute tenendum juxta principia nostra, constabit ex dicendis.

16. Illud autem omninò non omittendum, complures in dies emergere, & quasi terra ipsa parturiente, ebullire opiniones morales singulares, quæ principio quidem non practicè, sed speculative dumtaxat, probabiles dicuntur, ac reputantur; paulatim verò, patronis accedentibus, practicam etiam solènt probabilitatem nancisci, & sub communi censu aliarum opinionum, quas tutas vocant, deinceps computantur. Ejusmodi opiniones, cum ex objecto suo sæpè non differant, non videntur dici probabiles practicè, vel speculative, in sensu divisionis exposito; sed per purè speculativam, & non practicam probabilitatem, significari tantum videtur (quantum nobis con-jicere fas est) probabilitas quædam sub

Vazq. to. 1.
in 1.2. d. 62.
c. 4. & d. 65.
c. 1.

subdubia, atque adeò non satis firma, neque sufficiens ad practicè operandum.

ARTICULUS II.

Duo insuper prænotanda.

17. **P**ræterea notandum adhuc est, & distinctiùs præsupponendum, probabilitatem conscientiae (id est, propriam opinionum moralium, quæque sufficiens sit ad conscientiam ritè formandam) strictiùs hic usurpandam esse, quàm ut confundi debeat, aut possit cum alia probabilitate, quæ generaliter dari solet omnibus opinionibus non prohibitis, sive moralibus, sive non moralibus, ratione cujus edi possunt in lucem impunè, ac sine impedimento, quamvis nec solidum fundamentum habeant, nec prudentem assensum communiter mereri censeantur. Hanc probabilitatem (quæ, si placeat, vocari potest communis, seu transcendentalis probabilitas impunitatis, vulgaris, & secundùm dici), etiam dum cadit in opiniones morales, esse ex formali conceptu suo longè diversam à probabilitate conscientiae, ex eo manifestè patet, quòd nulla moralis opinio potest dici probabilis pro conscientia formanda, nisi quæ solido fundamento nitatur, & prudentem assensum mereri valeat, ut omnes unanimiter fatentur.

Terill. i. p.
de Regu.
mo. q. 6. &
26.

18. Nihilominus P. Terillus, ut P. Elizalde argumentis occurreret, latè contra ipsum contendit, nullam omninò esse probabilitatem opinionibus dari solitam, quæ sit diversa à probabilitate conscientiae, nisi ut summum de materiali, seu ratione tantùm materiæ non spectantis ad lineam moris: quia nullus, inquit, aliquam opinionem, sive de linea moris, sive de alia, censet, aut dicit aliquando probabilem, nisi, quam judicat esse innixam fundamento magni momenti, ob quod assensum verè prudentem, probabilemque mereatur.

19. Sed enim difficillimam provinciam, immò verò incredibilem, Terillus suscipit, in qua tot ferè contrarios habeat, quot habet libros orbis litterarius. Profectò, qui Censorum librorum edendorum, seu Revisorum munere funguntur, doctrinis omnibus, & opinionibus, quæ in libris sic revisis continentur, aliquam tribuunt probabilitatem, cum illas omnes de facto approbent, & sua subscriptione confirmant. Quis verò dicat, illos, aut censere, aut testificari, nullam omninò esse propositionem in libris, quos sic revident, & approbant, quæ prudentem assensum non mereatur? Dicit quidem Terillus: sed paucos credo inveniat, qui sibi credant, nisi fuerint ex illis, qui nihil non credendum Terillum posse loqui crediderint. Cum similibus autem stultum foret velle còtendere.

20. Rursus ex terminis, opinabile, probabile aliquomodo est; nam quidquid intellectus opinatur, per actualem assensum approbat: ut enim optimè Augustinus aiebat, *Quis enim id, quod credit, non probat, aut quomodo est illud, quod sequuntur, si non probatur, probabile?* At non omne opinabile, etiam in linea moris, sufficit ad honestè operandum; aliàs sufficeret quicumque error, quod erroneum foret asserere.

Aug. li. de
utilit. cred.
c. 11.

21. Ulteriùs in quæstionibus Scholasticis, seu Philosophicis, seu Theologicis, multæ opiniones sunt; quas Auctores Scholæ unius evidenter existimant demonstrari contra alterius Scholæ Auctores: & nihilominus opiniones oppositas, quas ipsi judicant evidenter falsas, & destitutas solido fundamento, non renuunt appellare probabiles; quod obvium est, ac certius, quàm ut exemplis egeat ostendi.

22. Præterea quid frequentius apud Auctores, quàm plures opiniones morales appellare probabiles speculativè, practicè verò omninò improbabiles; vel affirmare expresse,

E

scn-